

PROTESTI PROTIV NASILJA

Istraživanje javnog mnjenja i stavova učesnika protesta
avgust 2023

CRTA:

Protesti protiv nasilja

Istraživanje javnog mnjenja i stavova učesnika protesta

Cilj istraživanja bio je ispitivanje stavova građana i građanki Srbije o protestima „Srbija protiv nasilja” koji su se održavali tokom maja i juna 2023. kao i o drugim društvenim i političkim temama. Istraživanje se sastojalo iz dva anketna ispitivanja: učesnika protesta održanog 03. juna 2023. u Beogradu, i javnog mnjenja građana Srbije, sprovedenog od 10. do 15. juna 2023.

Zahvaljujemo se svim učesnicima istraživanja, posebno anketarima i timu Crte na požrtvovanosti i profesionalnosti, kao i svima koji su savetima i predlozima pomagali timu Crte u koncipiranju i izvođenju istraživanja.

Izdavač: CRTA

Autori istraživanja: Vojislav Mihailović, Gordana Pavićević, Vujo Ilić

Beograd, avgust 2023.

CRTA:

Sadržaj

Sadržaj	2
Sažetak glavnih nalaza	3
Politički kontekst istraživanja	5
Prvi deo - Stavovi učesnika protesta	9
Metodologija	9
Glavni nalazi	11
Drugi deo – Javno mnjenje građana Srbije	15
Metodologija	15
Upitnik	16
Prikupljanje podataka	16
Opis uzorka	17
Glavni nalazi	18
Protesti protiv nasilja	18
Pokret za državu	26
Ekonomske mere	27
Spoljna politika	28
Mediji i političke preferencije	29
Spisak grafikona	31
Prethodna istraživanja	32

Sažetak glavnih nalaza

Stavovi građana na protestima

Ogromna većina građana na protestu 3. juna su bili i na prethodnim protestima. Četvrtina građana koja je bila na protestima navodi da su bili na svim prethodnim. Svega oko 4% navodi na nisu bili ni na jednom prethodnom protestu.

Oko 60 odsto građana navodi da na proteste dolaze povedeni emocijama ili željom da podrže protest protiv nasilja. Svaki peti navodi su došli jer je važno da se zahtevi protesta ispune, a 15 odsto da bi pokazali da su građani protiv Vučića. Oko četvrtine građana koji su izašli na ulicu učinili su to iako nisu verovali da će zahtevi biti ispunjeni. Sličan procenat građana imalo je visoka očekivanja, da će svi zahtevi biti ispunjeni. Najveći deo očekivao je da se ispuni neki od zahteva.

Građani su podeljeni u pogledu ocene mogućeg uspeha protesta, 27 odsto misli da bi protesti uspeali ako bi došlo do političkih promena u zemlji, drugi ako bi se ispunili neki od zahteva (30%), a deo građana uspeh protesta vidi pre svega u masovnoj mobilizaciji građana.

Većina učesnika protesta, 84 odsto, navelo je da je dobro da se neko obrati okupljenim građanima, a među onima koji navode da neko treba da se obrati najčešće se pominju javne ličnosti i stručnjaci.

Tri četvrtine građana navodi da su opozicione partije logistička podrška (76%) a nešto malo preko petine građana ipak navodi da su protesti počeli kao građanski ali su prerasli u opozicione ili su bili opozicioni od početka (22%). Među učesnicima protesta ogromna većina su redovni glasači (82%), a 14 odsto građana navodi da nisu uvek glasali, ali da bi izašli na sledeće parlamentarne izbore.

Čak 9 od 10 građana navelo je da su spremni da nastave proteste i tokom leta, dok nešto manje, dve trećine građana (69%) veruje da su i drugi spremni na tako nešto.

Javno mnjenje

Za proteste „Srbija protiv nasilja” znaju gotovo svi građani Srbije. Svaki drugi građanin podržava proteste, a svaki treći kaže da već jeste ili da želi da učestvuje u protestu.

Proteste podržavaju građani iz svih segmenata društva i delova zemlje, te se ne može reći da je to tema koja dotiče samo određene gradove ili regione. Podrška protestima ne pada ispod 50 odsto ni u jednom od regiona u Srbiji, ali jeste nešto niža u ruralnim krajevima, među najstarijima i među građanima sa nižim obrazovanjem.

Deklarativna podrška protestima dolazi prilično ujednačeno iz različitih delova društva, a donekle probija i najčvršće partijsko-političke barijere – među građanima kojima su bliže vladajuće stranke, svaki peti kaže da podržava proteste.

Petina građana Srbije podržava sve zahteve protesta, a više od dve trećine podržavaju barem deo zahteva. Svega devet odsto građana ne podržava nijedan zahtev. Zahteve u velikoj

meri podržavaju i građani kojima nisu bliski ni vlast ni opozicija, ali i oni koji navode su im bliže vladajuće stranke.

Za preko trećine građana su protesti Srba na severu Kosova važniji od protesta „Srbija protiv nasilja”, ali za 26 odsto njih stvar je obrnuta. Kada se u obzir uzmu samo građani kojima su bliže opozicione partije, 61 odsto je onih koji više mare za proteste protiv nasilja.

Sa pokretom čije je formiranje najavio Aleksandar Vučić nije upoznato više od polovine građana. Preko trećine građana smatra da se taj pokret formira zbog toga što Srpska napredna stranka gubi glasove, a 31 odsto veruje da mu je doista cilj zaštita države.

Ekonomske mere koje je Aleksandar Vučić objavio početkom juna čini se da nemaju željeni efekat. Četvrtina građana mere prepoznaje kao kupovinu glasova pred predstojeće izbore, 15 odsto njih vidi pokušaj skretanja pažnje sa protesta, dok 32 odsto građana veruje u iskrenu želju države da im pomogne.

Kao posledica protesta, opada procenat politički neopredeljenih građana. Udeo onih koji ističu da su bliži opoziciji znatno je viši u odnosu na prethodni period, što se ne može reći za građane koji ističu da su im bliže partije na vlasti. Navedeno ukazuje da je na delu snažna politička mobilizacija koja u nešto većoj meri ide na ruku opoziciji.

Politički kontekst istraživanja

Ovo istraživanje urađeno je tokom serije građanskih protesta poznatih kao „Srbija protiv nasilja” koji su započeli maja 2023. godine, nakon dva masovna ubistva u Beogradu i okolini Mladenova i Smedereva.

Višestruko ubistvo u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar” u Beogradu dogodilo se 3. maja, kada je učenik te škole pucao na učenike i zaposlene, ubio deset osoba, od toga devet učenika i radnika obezbeđenja, i ranio šest osoba - pet učenika i nastavnicu. Samo dan nakon ovog višestrukog ubistva desilo se i drugo. U noći između 4. i 5. maja, muškarac star 20 godina ubio je devet ljudi, uključujući jednog policajca koji je bio van dužnosti, i ranio trinaest osoba, u selu Duboni u okolini Mladenovca i Malom Orašju u blizini Smedereva.

Masovna ubistva su retka u Srbiji, i od 2000. godine su se, sve do maja 2023. desila tri puta. Međutim, nijedno od tih skorijih višestrukih ubistava nije uključivala dete kao izvršioca, ili kao žrtve, niti se ikada do sada masovno ubistvo desilo u školskom objektu. Uz to, iako dva višestruka ubistva nisu bila u direktnoj vezi, njihova uzastopnost je dodatno potresla već uznemirenu javnost u Srbiji.

U Vladi Srbije je 3. maja održana prva vanredna konferencija za medije kojoj su prisustvovali ministar prosvete Branko Ružić, ministarka zdravlja Danica Grujičić, ministar unutrašnjih poslova Bratislav Gašić i načelnik beogradske policije Veselin Milić, na kojoj su najavljena tri dana žalosti sa početkom od 5. maja.

Sledeća konferencija za novinare održana je već pet sati kasnije, i njoj je prisustvovao predsednik Srbije Aleksandar Vučić. On je rekao je da će Vladi Srbije predložiti deset mera kako bi se sprečile slične tragedije u budućnosti. Pet mera ticalo se pooštavanja uslova za držanje oružja, po jedna mera ticala se spuštanja starosne granice za krivičnu odgovornost, i nepoštovanja obaveza pružalaca medijskih usluga zbog nasilnih programskih sadržaja, a preostale tri ticale su se testiranju za narkotike u školama, posebnim timovima za vršnjačko nasilje, i pristupu dark netu.¹

Na konferenciji 5. maja, na dan drugog ubistava u Mladenovcu i Smederevu, predsednik Srbije Aleksandar Vučić je u prisustvu Vlade Srbije najavio nove mere, primanje 1200 novih policajaca koji bi obezbeđivali škole, reviziju dozvola svih koji drže oružje legalno, oko 400.000 njih u Srbiji, pooštavanje kazni u krivičnom zakoniku za nedozvoljenu proizvodnju, držanje i promet oružja, kao i javni poziv osobama koje legalno ili nelegalno poseduju oružje da ga u roku od mesec dana predaju bez posledica.²

Na konferencijama za novinare, na kojima je javnost obavestavana o događajima, i na kojima su najavljivane opsežne mere, o kojima nije bilo nikakvih javnih konsultacija, došlo je i do prvih slučajeva politizacije ovih masovnih ubistava. Ministar prosvete Branko Ružić je na prvoj konferenciji rekao da je u pucnjavi „evidentan kancerogen, poguban uticaj interneta, video-igrice, takozvanih zapadnih vrednosti.”³ Predsednik Srbije Aleksandar Vučić i ministar

¹ www.danas.rs/vesti/drustvo/spustanje-granice-krivicne-odgovornosti-sa-14-na-12-godina-vucic-predlozio-10-mera-povodom-tragedije-u-skoli/

² www.rts.rs/lat/vesti/politika/5185789/vucic-mere-oruzje-ubistva-mladenovac-pucnjava.html

³ www.nedeljnik.rs/ruzic-poguban-uticaj-zapadnih-vrednosti/

unutrašnjih poslova Bratislav Gašić okarakterisali su ubistva u Mladenovcu i Smederevu kao teroristički napad i, želeći da ukažu na ekstremno desne političke motive ubistava, predstavili su majicu koju je počinilac nosio kao njegovu podršku Adolfu Hitleru, te da osumnjičeni „više neće ugledati svetlost dana.“⁴ Uskoro se pokazalo da nije bilo osnova za ovakvu karakterizaciju i tužilaštvo nije teretilo počinioca za terorizam.⁵

Prva reakcija javnosti bilo je sakupljanje u blizini škole gde je izvršeno ubistvo i komemoracija poginulim. Veliki broj građana okupljao se prvih dana kod osnovne škole „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu, gde je više hiljada građana polagalo cveće, ostavljalo poruke i palilo sveće.⁶ Brzo je došlo i do političke artikulacije nezadovoljstva nivoom nasilja u zemlji i traženjem političke odgovornosti. Prvi protest „Srbija protiv nasilja“ organizovale su u Beogradu, 8. maja, pošto su prošla tri dana žalosti, parlamentarne opozicione stranke (Demokratska stranka, Narodna stranka, Zeleno levi front - Ne davimo Beograd, Zajedno, Stranka slobode i pravde, Pokret slobodnih građana, Sindikat Sloga i Pokret za preokret).⁷ Nakon prvog protestnog skupa, sledeća dva skupa (12. i 19. maja) uključivala su i blokadu Autoputa kod mosta Gazela u Beogradu.⁸ Iako su ove skupove organizovale i koordinirale opozicione stranke, na njima su govornici bile javne ličnosti koje su podržavali zahteve protesta ili pojedinci koji su iznosili pritužbe na postupke države u prethodnom periodu.

Organizatori protesta „Srbija protiv nasilja“ formulisali su spisak od sedam zahteva. Od nadležnih su tražili: 1. Sazivanje vanredne sednice Skupštine Srbije na kojoj bi se raspravljalo o stanju u zemlji posle ubistava, 2. Smenu ministara policije Bratislava Gašića, Aleksandra Vulina, šefa BIA i ministra prosvete Branka Ružića, 3. Ostavke članova Regulatornog tela za elektronske medije (REM), 4. Gašenje tabloida koji objavljuju lažne vesti i kontinuirano krše novinarski kodeks, 5. Oduzimanje nacionalnih frekvencija televizijama koje promovišu nasilje, kao što su TV Pink i TV Hepi, 6. Ukidanje programa koji promovišu nasilje, nemoral i agresiju na televizijama sa nacionalnom frekvencijom, i 7. Smenu rukovodstva Radio-televizije Srbije.⁹

Nakon ubistava, ministar prosvete Branko Ružić je podneo neopozivu ostavku 7. maja.¹⁰ Narodni poslanik iz opozicione Narodne stranke Siniša Kovačević podneo je ostavku na mesto predsednika Odbora za kulturu i informisanje 29. maja,¹¹ a članica Saveta REM Judita Popović podnela je ostavku 7. juna.¹²

Predsednik Narodne skupštine Srbije Vladimir Orlić sazvaio je 18. maja redovnu sednicu sa četiri tačke dnevnog reda, na kojoj se razmatrao izveštaj o bezbednosnoj situaciji u Srbiji, izveštaj REM-a, raspravljalo o formiranju Anketnog odbora i nepoverenju ministru unutrašnjih poslova Bratislavu Gašiću, a 30. maja je, na zahtev 106 narodnih poslanika, sazvaio

⁴ n1info.rs/vesti/sta-je-rekao-vucic-a-sta-je-na-majici-ubice-iz-mladenovca-zaista-pisalo/

⁵ www.rts.rs/lat/vesti/hronika/5216465/.html

⁶ www.danas.rs/vesti/drustvo/gradjani-upalili-hiljade-sveca-na-skupu-ispred-skole-u-kojoj-se-desila-tragedija-foto/

⁷ www.danas.rs/vesti/politika/protest-srbija-protiv-nasilja-bez-govora-i-obracanja-politicara-i-organizatora-ispred-skupstine-srbije/

⁸ n1info.rs/vesti/protest-srbija-protiv-nasilja-19-maj/

⁹ protivnasilja.rs/

¹⁰ n1info.rs/vesti/branko-ruzic-podneo-ostavku/

¹¹ www.danas.rs/kultura/sinisa-kovacevic-podneo-ostavku-na-mesto-predsednika-odbora-za-kulturu-i-informisanje/

¹² www.danas.rs/vesti/drustvo/judita-popovic-ostavka-rem/

vanrednu sednicu na kojoj je nastavljena rasprava o tri poslednje tačke dnevnog reda iz redovne sednice, i koja je trajala u vreme ovog istraživanja.

Tokom trajanja diskusije u Narodnoj skupštini, razbuktala se inflamatorna retorika i govor mržnje prema političkim protivnicima.¹³ Ovakva atmosfera prenela se u medije i širu javnost kampanjama koje su targetirale glumce i javne ličnosti koje su pružale podršku zahtevima protesta „Srbija protiv nasilja.”¹⁴

Paralelno sa drugim i trećim protestom trajale su pripreme i za kontramiting vladajuće stranke, pod nazivom „Srbija nade”, koji je zakazan za 26. maj, odnosno petak, dan kojim su prethodnih nekoliko nedelja održavani protesti „Srbija protiv nasilja”. Na njemu je, pored više govornika iz zemlje i regiona, govorio i Aleksandar Vučić, koji je optužio opozicione stranke da su zloupotrebili tragediju u Srbiji, ali ih istovremeno i prvi put pozvao na dijalog o spornim pitanjima. On je takođe najavio da će podneti ostavku na funkciju predsednika Srpske napredne stranke, kako bi bio predsednik svih građana, iako je te dve funkcije obavljao od 2017. godine. Istovremeno, najavio je početak osnivanja Pokreta za narod i državu za 28. jun.¹⁵

Kako nije došlo ni do ispunjavanja većine zahteva ni do dijaloga, i situacija u društvu se pogoršavala sve žustrijom retorikom, protesti „Srbija protiv nasilja” su nastavljani, ali su se sa blokade Autoputa preneli na proteste u pokretu po različitim delovima Beograda. Specifičnost ovih protesta u odnosu na sve proteste u Srbiji održane od 2000. godine je njihova brojnost i intenzitet.¹⁶ Podaci o brojnosti protesta „Srbija protiv nasilja” koji su komunicirali građani koji se volonterski bave brojanjem učesnika protesta (Aleksandar Gubaš i fejsbuk grupa „Fan klub protesta”) pokazuju da je na najbrojnijem, trećem protestu, bilo čak 60.000 ljudi, dok i na narednim protestima taj broj nije spuštao ispod 40.000-50.000, što ih stavlja u red najmasovnijih protesta u novijoj istoriji, a što je sličan broj kao i na kontramitingu SNS.¹⁷ Pored toga, protesti su počeli da se šire i u druge gradove u Srbiji, i gotovo da nije bilo grada u kome nije organizovan protest.¹⁸

Predsednice Vlade Ane Brnabić i predsednik Republike Aleksandar Vučić održali su 7. juna konferenciju za novinare, na kojoj je najavljeno nekoliko političkih i ekonomskih mera. Ana Brnabić rekla je da je spremna da podnese ostavku na mesto predsednice Vlade. Aleksandar Vučić je rekao da zbog toga što nema odziva na njegove pozive na razgovor, rešenje za izlazak iz krize predstavljaju vanredni parlamentarni izbori do kraja godine, i da ako Ana Brnabić podnese ostavku, SNS neće formirati novu većinu i uslediće raspuštanje Narodne skupštine.¹⁹ Na istoj konferenciji Aleksandar Vučić je najavio i set novih socijalnih i ekonomskih mera, koje su obuhvatale uvećanje zarada u prosveti, kao i zarada medicinskih radnika, policije i vojske, povećanje penzija, snižavanje cene hleba, i isplate 10.000 dinara roditeljima za svako dete do šesnaest godina.²⁰ Takođe, istaknut je izuzetan odziv građana na

¹³ otvoreniparlament.rs/aktuelno/564

¹⁴ nova.rs/vesti/politika/objavljen-jeziv-snimak-targetiranja-glumaca-posle-napada-iz-skupstine-objavljen-spot-koji-izgleda-kao-poternica/

¹⁵ www.glasamerike.net/a/srbija-miting-sns-vu%C4%8Di%C4%87-da%C4%8Di%C4%87-ki%C5%A1a-/7110949.html

¹⁶ www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/samo-cetiri-skupa-izvela-na-ulicu-vise-od-50-000-ljudi-koliki-je-stvaran-broj-ljudi-na-raznim-protestima-i-mitinzima-u-istoriji-beograda/

¹⁷ nova.rs/vesti/politika/strucnak-za-brojke-otkriva-na-kom-skupu-je-bilo-vise-ljudi-u-petak-ili-u-subotu/

¹⁸ protivnasilja.rs/mapa/

¹⁹ www.euronews.rs/srbija/politika/89742/brnabic-imate-moju-ostavku-vucic-jasno-je-da-cemo-imati-privremene-parlamentarne-izbore-pitanje-je-meseca/vest

²⁰ www.politika.rs/sr/clanak/556796/Predsednik-Vucic-najavio-vece-plate-u-prosveti-i-zdravstvu-uz-najvece-povecanje-penzija

poziv za predaju oružja (prozor za nekažnjivu predaju oružja produžen je naknadno do kraja juna i u tom periodu MUP-u je predato oko 100.000 komada oružja).²¹

U vreme sprovođenja ovog istraživanja dešavalo se još nekoliko događanja koja su ostala u senci masovnih ubistava i građanskih protesta. Istog dana kada je održan kontramiting SNS u Beogradu, došlo je do eskalacije krize na severu Kosova. Tog dana su predsednici opština, izabrani na lokalnim izborima 23. aprila, koje su Srbi na Kosovu bojkotovali, uz pomoć kosovskih snaga ušli u zgrade opština. Tenzije oko sedišta opština na severu Kosova nastavile su se narednih dana i nedelja.²²

U spoljnoj politici, predsednik Aleksandar Vučić doprineo je spekulacijama da Srbija, uprkos neutralnoj poziciji zauzetoj prema ratu, naoružava Ukrajinu, tako što je u intervjuu datom Fajnenšel Tajmsu izjavio da se ne protivi prodaji municije posrednicima koji je isporučuju Ukrajini.²³ U ovo vreme Aleksandar Vučić se i prvi put lično sastao sa predsednikom Ukrajine Zelenskim na samitu Evropske političke zajednice u Kišinjevu.²⁴ Pozicija Srbije prema Zapadu dobila je novu dimenziju ne samo većom saradnjom Srbije u odnosu prema ratu u Ukrajini, već i činjenicom da se odgovornost za eskalaciju događaja na Kosovu uglavnom tražila na strani Kosova, a manje na strani Srbije, što je predsednik Vučić potencirao na zapaženom intervju na CNN.²⁵

Kriminal i korupcija ostali su među ključnim problemima koji su zaokupljali pažnju javnosti. Na dan masovnog ubistva u Beogradu, 3. maja, Njujork Tajms je objavio opširan tekst o vezama vlasti i organizovanog kriminala, koji je odjeknuo u domaćoj, ali i međunarodnoj javnosti.²⁶ Povezanost državnih organa sa organizovanim kriminalom nastavila je da bude tema u javnosti i zbog sudskog procesa u slučaju „Jovanjica” koji traje već četvrtu godinu,²⁷ kao i suđenja „klanu Belivuk” koji je takođe tekao tokom maja i juna.²⁸

Ekonomska situacija u zemlji nastavila je negativan trend, naročito u pogledu standarda građana, koji su posebni pogođeni rastom cena hrane, sa stopom inflacije u Srbiji koja je bila jedna od najviših u Istočnoj Evropi. Cene su tokom maja nastavile da rastu, ali nešto nižom stopom nego u prvim mesecima 2023. godine.²⁹

Početak juna, tokom trajanja terenskog istraživanja, Srbiju su zadesile poplave, naročito u Zapadnim i Centralnim delovima zemlje. Vanredna situacija proglašena je u 56 opština i gradova, a kao i u prethodnim slučajevima, pristup Vlade elementarnim nepogodama i odgovornost za prevenciju poplava ponovo su bili u žiži javnosti.³⁰

²¹ www.politika.rs/scc/clanak/559266/MUP-Dobrovoljno-predato-vise-od-100-000-komada-oruzja

²² www.vreme.com/vesti/sever-kosova-ispred-opstina-kfor-gradjani-se-okupljaju-bacen-suzavac/

²³ www.slobodnaevropa.org/a/srbija-oruzje-ukrajina-rat-vucic/32447005.html

²⁴ n1info.rs/vesti/vucic-prisao-zelenskom-na-samitu-u-kisinjevu-rukovali-se-i-razgovarali/

²⁵ www.danas.rs/vesti/politika/aleksandar-vucic-na-cnn-u-srbija-primenila-sve-medjunarodne-obaveze-kosovo-nijednu/

²⁶ www.danas.rs/vesti/politika/njujork-tajms-objavio-ostar-kriticki-tekst-o-predsedniku-vucicu/

²⁷ www.danas.rs/vesti/drustvo/jovanjica-nije-afera-to-je-fabrika-marihuane-sta-je-pred-sudom-rekao-jedan-od-inspektora-koji-je-pretresao-privredno-dobro-kod-stare-pazove/

²⁸ www.021.rs/story/Info/Srbija/343382/Sudjenje-klanu-Veljka-Belivuka-se-nastavlja-zahtevi-za-izuzece-odbijeni.html

²⁹ www.bbc.com/serbian/lat/srbija-65951141

³⁰ www.bbc.com/serbian/lat/srbija-65925774

Prvi deo - Stavovi učesnika protesta

Stavovi učesnika protesta sakupljeni su kroz anketno istraživanje, sprovedeno na petom protestu „Srbija protiv nasilja“, održanom 3. juna, na uzorku od 457 ispitanika, kroz kombinovani metod ispitivanja (*mixed mode*).

Metodologija

Metod prikupljanja podataka: kompjuterski podržano ispitivanje licem u lice (CAPI) i online ispitivanje (CAWI)

Ciljna populacija: reprezentativan uzorak punoletnih građana koji su izašli na protest

Vreme istraživanja: 03. jun 2023.

Veličina uzorka: 457 ispitanika (341 CAPI, 116 CAWI)

Trajanje upitnika: 3 minuta

Anketiranje učesnika protesta su sproveli obučeni aktivisti i posmatrači Crte. Cilj je bio da se obezbedi reprezentativnost nalaza tako što bi svaki učesnik protesta imao određenu verovatnoću da bude anketiran, odnosno da izbor ispitanika bude u što većoj meri određen unapred utvrđenim pravilima selekcije, a da što manje zavisi od izbora koji bi pravili anketari.³¹

Pošto se protest održavao po unapred predviđenim planu i sastojao se iz statičnog i dinamičnog dela, anketari, koji su radili u parovima, podeljeni su u deset timova. Četiri tima je anketiralo učesnike statičnog dela protesta, ispred Narodne skupštine, šest timova je anketiralo učesnike dok je protest bio u pokretu. Na ovaj način pokušalo se obezbediti da stavovi ne odražavaju samo učesnike koji došli da pristustvuju govorima ispred Narodne skupštine, ili samo one koji bi se kasnije priključivali šetnji, već i jedne i druge.

Četiri tima koji su anketirali učesnike statičnog dela protesta, dobili su polazne tačke u centrima četiri zamišljena kvadranta u koje je podeljen prostor na kome su bili okupljeni građani (leva i desna strana ispred Narodne skupštine i Predsedništva). Anketari su se od centralnih pozicija kretali ka spoljnim obodima tih kvadrata, i to tako što se kreću na različite strane, i anketiraju svakog desetog učesnika protesta.

Šest timova koji su anketirali učesnike šetnje raspoređeni su na šest polaznih tačaka, po dve polazne tačke u Bulevaru Kralja Aleksandra, Beogradske ulici, i ulici Kralja Milana. Jedan anketar je polazio sa jedne strane, a drugi sa druge strane ulice, i regrutovali su ispitanike sa kojima su zastajali ili popunjavali upitnik u kretanju, nastavljajući da anketiraju sledećeg učesnika protesta koji nailazi, ili se vraćaju ka svojoj početnoj poziciji i ponavljaju proceduru.

³¹ Svi pojmovi koji su u izveštaju upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Anketari su regrutovali samo po jednu osobu ukoliko su se učesnici kretali u grupama (prijatelji, porodice), vodeći računa da naizmenično prilaze muškarcima i ženama, kao i mlađim i starijim učesnicima protesta. Upitnik je popunjavan razgovorom sa ispitanikom licem u lice i unošenjem odgovora u mobilnu aplikaciju. Ukoliko učesnici protesta nisu bili zainteresovani ili spremni da odgovaraju na pitanja u trenutku održavanja protesta, ponuđeno im je da preuzmu QR kod koji im je omogućavao da upitnik popune preko interneta. Samo jedna osoba je dobijala QR kod, ukoliko je bilo više učesnika protesta u jednoj grupi i zamoljeni su da ne prosleđuju QR kod dalje odnosno da samo oni popune upitnik.

Upitnik se sastojao iz 11 pitanja o protestima i 4 socio-demografska pitanja, a prosečno trajanje je bilo 3 minuta, što je procenjeno da je najduže što bi se moglo očekivati od trajanja intervjua na protestu u pokretu. Upitnik je popunilo 457 ispitanika, od čega tri četvrtine intrevjuom lice u lice, a jedna četvrtina putem interneta.

Tabela 1. Opis uzorka učesnika protesta (%)³²

Pol	Muški	46
	Ženski	54
Starost	do 25	17
	26-35	24
	36-45	23
	46-55	22
	56 i više	14
Obrazovanje	Osnovno	1
	Srednje	28
	Visoko	70
Region	Beograd	89
	Ostalo	11
Popunjavanje upitnika	Licem u lice (CAPI)	75
	Preko interneta (CAWI)	25

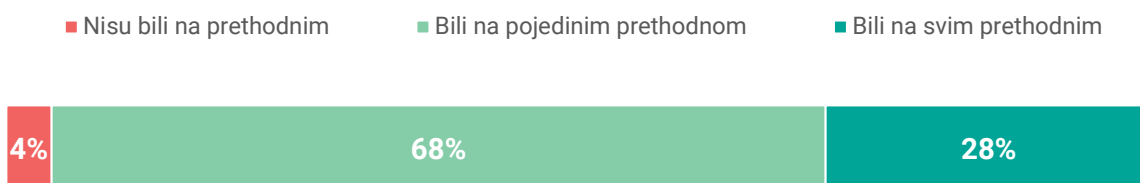
³² Svi podaci prikazani u grafikonima su izraženi u procentima. Prilikom čitanja izveštaja i grafika, treba imati u vidu da se procenti neće uvek sabirati do 100 zbog zaokruživanja brojki.

Glavni nalazi

Ogromna većina građana na petom protestu „Srbija protiv nasilja” su već bili na prethodnim protestima. Nešto više od četvrtine građana navodi da su bili na svim prethodnim, dok su gotovo svi drugi građani rekli da su bili na nekom od prethodna četiri protesta. Svega 4% reklo je da su prvi put na protestu, što je ukazivalo na to da je na petom protestu verovatno već bio dostignut maksimalni potencijal rasta broja učesnika, jer je udeo građana koji su prvi put dolazili na protest bio mali.

Grafikon 1. Učestalost dolaženja na proteste

Pitanje: Da li ste bili na nekom od prethodno održanih protesta „Srbija protiv nasilja”?

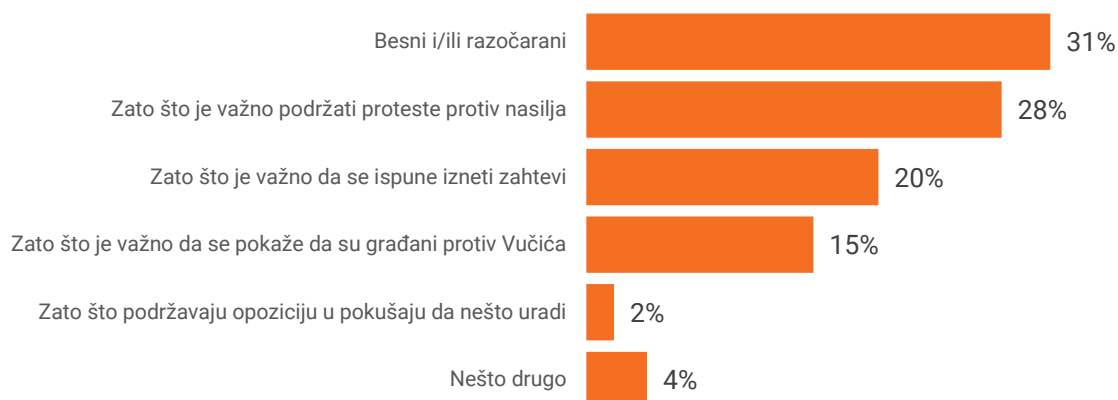


Baza: ukupna ciljna populacija

Emotivne reakcije i odnos građana prema nasilnim događajima pretežu kao motivi za dolazak na proteste nad političkim zahtevima i odnosu prema političkim akterima. Preko polovine građana na protestima (59%) navelo da su na proteste došli povedeni emocijama ili da bi podržali protest protiv nasilja. Svaka peta osoba rekla je da je došla jer je važno da se ispune zahtevi protesta „Srbija protiv nasilja”. Svega 17% je navelo odnos prema političkim akterima - protivljenje Aleksandru Vučiću ili podršku opoziciji - kao glavne motive za dolazak na protest.

Grafikon 2. Motivi za dolaženje na proteste

Pitanje: Šta od navedenog vas je prevashodno motivisalo da izađete na proteste Srbija protiv nasilja?

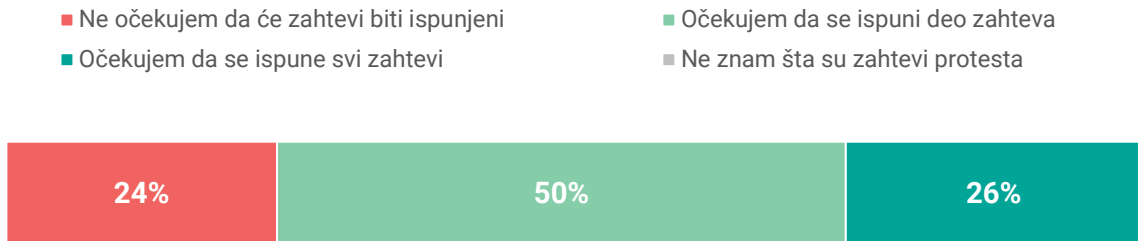


Baza: ukupna ciljna populacija

Većina građana koji dolaze na proteste očekuju da će svi ili neki zahtevi protesta biti ispunjeni. Tek četvrtina građana (24%) izlaze na ulicu iako ne veruju da će zahtevi biti ispunjeni. Sličan je procenat građana koji imaju maksimalistička očekivanja, da će svi zahtevi biti ispunjeni (26%). Ipak, najveći deo građana koji dolaze na proteste (50%) misli da će se ispuniti deo zahteva.

Grafikon 3. Očekivanje ispunjenja zahteva protesta

Pitanje: Da li očekujete da će izneti zahtevi biti ispunjeni?



Baza: ukupna ciljna populacija

Građani su podeljeni u pogledu ocene mogućeg uspeha protesta. Neki misle da bi protesti uspeli ako bi došlo do političkih promena u zemlji, drugi ako bi se ispunili neki od zahteva, a deo građana uspeh protesta vidi pre svega u mobilizaciji građana. Deo učesnika protesta složio se da bi proteste smatrali uspešnim ako bi došlo do smene vlasti (27%) ili ako bi na sledećim izborima opozicija postigla bolji rezultat (4%). Među građanima koji uspeh protesta vezuju za ispunjavanje nekih od zahteva (30%) najviše je onih koji bi to videli u medijskoj sferi - u oduzimanju nacionalnih frekvencija TV Pink i TV Happy i promeni članova REM. Konačno, oko trećine građana (34%) uspeh protesta videli bi u povećanju masovnosti protesta (14%) a gotovo svaki peti ispitanik (20%) misli da su protesti već uspeli jer se narod probudio.

Grafikon 4. Ocena uspešnosti protesta

Pitanje: Šta bi, po vašem mišljenju, pre svega trebalo da se desi kako biste vi ove proteste smatrali uspešnim?

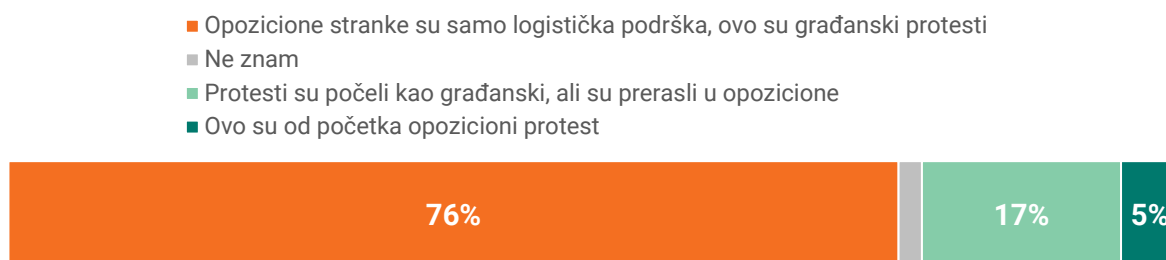


Baza: ukupna ciljna populacija

Većina učesnika protesta ih vide kao građanske, dok ulogu opozicije najveći deo građana vidi kao logističku podršku. Čak tri četvrtine građana navodi da su opozicione partije logistička podrška a da su u osnovi protesti građanski (76%). Manji deo građana, nešto preko petine, ipak navodi da su protesti počeli kao građanski ali su prerasli u opozicione, ili da su od početka bili opozicioni (22%).

Grafikon 5. Uloga opozicionih stranaka u protestima

Pitanje: Kakva je, po Vašem mišljenju uloga opozicionih stranaka u ovom protestu?

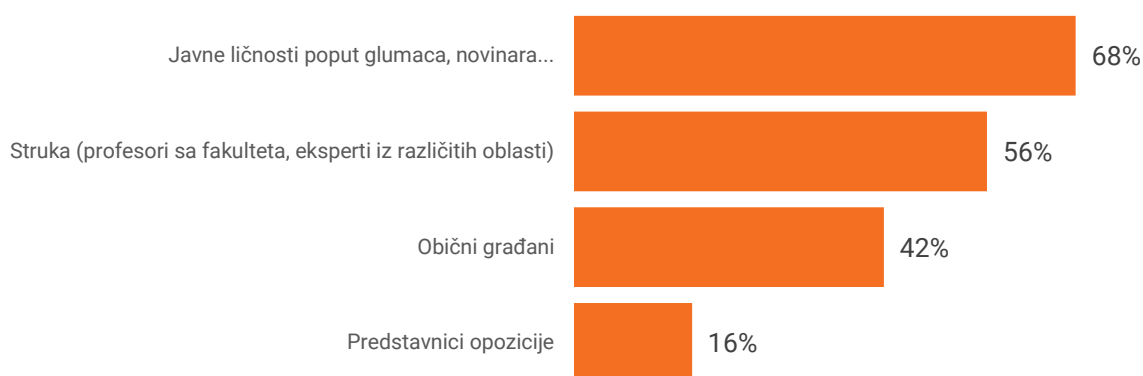


Baza: ukupna ciljna populacija

Građani na protestima imaju pozitivan odnos prema govorima i najviše misle da bi trebalo da im se obraćaju javne ličnosti i stručnjaci. Čak 84% građana smatra da je dobro da se neko obraća građanima na protestu. Među onima koji navode da neko treba da se obrati najčešće se navode javne ličnosti, poput glumaca ili novinara (68%), stručnjaci, kao što su univerzitetski profesori (56%), obični građani (42%) i predstavnici opozicije (16%).

Grafikon 6. Odnos prema govorima na protestima

Pitanje: Ko bi trebalo da se obrati građanima?



Baza: Oni koji misle da bi trebalo da ima obraćanja na protestima (84%)

Građani na protestima su u mnogo većoj meri nego opšta populacija spremni da učestvuju na izborima. Čak 82% građana reklo je da su do sada redovno izlazili na izbore i da planiraju da izađu i na sledeće izbore. Sa druge strane, 14% građana navode da nisu uvek do sada glasali, ali da bi ipak izašli na sledeće parlamentarne izbore. Samo 4% građana spadaju u apstinente, one koji kažu da neće glasati ili neodlučne. To ukazuje na višeslojan odnos učesnika protesta prema političkim akterima. Iako većina građana ne bi želela da predstavnici opozicije govore na protestima, i misle da su protesti u osnovi građanski, oni nisu antipartijski nastojeni.

Grafikon 7. Izborna ponašanje učesnika protesta

Pitanje: Kada su u pitanju izbori u Srbiji, da li biste za sebe rekli... / Da li ćete izaći na sledeće parlamentarne izbore?

- Građani koji nisu uvek izlazili na izbore ali planiraju da izađu na sledeće izbore
- Građani koji su uvek izlazili na izbore i planiraju da izađu na sledeće izbore
- Apstinenti i neodlučni



Baza: ukupna ciljna populacija

Građani su u velikoj većini izrazili spremnost da oni lično nastave da, ukoliko se zahtevi ne ispune, dolaze na proteste i tokom leta, ali manje njih veruje da su i drugi spremni na to. Čak 9 od 10 građana navodi da su spremni da nastave proteste i tokom leta, a samo mali procenat (6%) reklo je da je bolje da se protesti nastave na jesen. Sa druge strane, nešto više od dve trećine građana (68%) veruje da su i ostali spremni na to, dok jedna trećina ne zna ili misli da bi drugi više želeli da se nastave protesti na jesen. Ovo je potencijalni problem svakog organizovanja velikih grupa, u kom pojedinci očekuju da drugi neće doprineti zajedničkom cilju koliko i oni.

Grafikon 8. Spremnost na nastavak protesta

Pitanje: U slučaju da se zahtevi protesta ne ispune, da li ste Vi lično spremni da izlazite na proteste i tokom letnjih meseci, ili smatrate da je bolje da se protesti nastave na jesen?

- Spreman/na sam da izlazim na proteste i tokom letnjih meseci
- Ne zna
- Mislim da je bolje da se protesti nastave na jesen



Pitanje: A da li mislite su učesnici protesta uglavnom spremni da izlaze na proteste i tokom letnjih meseci, ili smatraju da je bolje da se protesti nastave na jesen?

- Mislim da su spremni da izlaze na proteste i tokom letnjih meseci
- Ne zna
- Mislim da bi želeli da se protesti nastave na jesen



Baza: ukupna ciljna populacija

Drugi deo – Javno mnjenje građana Srbije

U drugom delu izveštaja predstavljeni su glavni nalazi telefonskog anketnog istraživanja, sprovedenog u periodu između 10. i 15. juna, na slučajnom i reprezentativnom uzorku od 1065 punoletnih građana Srbije.

Metodologija

Metod prikupljanja podataka: kompjuterski podržano telefonsko anketiranje (CATI)

Ciljna populacija: punoletni građani Republike Srbije (bez Kosova)

Tip uzorka: slučajan uzorak, reprezentativan za Republiku Srbiju (bez Kosova); 75% mobilni telefoni (slučajno biranje brojeva telefona - *Random digit dialing*), 25% fiksni telefoni (slučajni uzorak telefona)

Period istraživanja: 10-15. jun 2023.

Veličina uzorka: 1063 ispitanika

Trajanje upitnika: 15 minuta

Poststratifikacija: po regionu, tipu naselja, polu, uzrastu i obrazovanju

Margina greške: $\pm 3,08\%$

Stopa odgovaranja: 22.4%

Podaci su prikupljeni korišćenjem sistema za kompjuterski podržano telefonsko ispitivanje (*Computer-Assisted Telephone Interviewing – CATI*). Za potrebe istraživanja korišćena je mobilna telefonija (75%) i fiksna telefonija (25%), uz nasumičan odabir brojeva telefona (*Random Digit Dialing - RDD*).

Uzorak brojeva mobilnih i fiksnih telefona je kreiran nasumičnim odabirom šestocifrenih i sedmocifrenih brojeva (*Random Digit Dialing*) od strane kompanije *SampleSolutions*. Odnos mobilnih i fiksnih telefona je bio 75% prema 25%. Ovim putem je dobijen potpuno slučajni uzorak fiksnih i mobilnih telefona koji je korišćen za prikupljanje podataka. Za razliku od prethodnih istraživanja Crte kada su korišćene kvote, ovog puta je korišćen čist slučajni uzorak.

Pozivi su obavljani u periodu od 11 sati ujutru do 9 uveče. Pozive je obavljalo 25 anketara. Svi operateri su pre početka istraživanja prošli obuku koja je uključivala i testiranje poziva i anketiranje.

Softver je po principu slučajnosti birao koji broj će biti pozvan. Svaki telefonski broj je pozvan minimum četiri puta, tokom različitih dana i u različito vreme, kako bi osigurali da svi potencijalni ispitanici imaju jednaku mogućnost učešća u istraživanju. Svako ko bi pristao da

učestvuje u istraživanju je prolazio kroz upitnik sa anketarom (u slučaju fiksnih telefona, u istraživanju je mogla da učestvuje samo osoba koja se prva javila na telefon).

Kako bi se otklonila potencijalna odstupanja relevantnih demografskih karakteristika uzorka u odnosu na populaciju, nakon prikupljanja, podaci su ponderisani. Konkretnije, korišćeno je iterativno proporcionalno fitovanje (*RIM weighting, Raking*). Rezultati su ponderisani na osnovu regiona, tipa naselja, pola, godina i obrazovanja. Time je obezbeđena reprezentativnost podataka za populaciju Republike Srbije (bez Kosova).

Upitnik

Pitanja i ponuđeni odgovori kreirani su tako da odgovaraju razgovoru putem telefona. Nakon testiranja dužine upitnika i jasnoće pitanja na manjem broju ispitanika, odlučeno je da anketiranje ne traje duže od 15 minuta i na osnovu toga je utvrđen konačan broj pitanja.

Upitnik se sastojao od 35 pitanja, pretežno zatvorenih sa ponuđenim odgovorima, uz tri otvorena pitanja. Redosled ponuđenih odgovora u pitanjima bio je nasumičan, osim u slučajevima kada su ponuđeni odgovori bili sa Likertove skale (npr. u opsegu *uopšte se ne slažem – potpuno se slažem*). Upitnik je sadržao sedam socio-demografskih pitanja koja se odnose na: pol, uzrast, obrazovanje, region, tip naselja, finansijsko stanje i radni status. Teme pokrivene u upitniku, pored socio-demografskih karakteristika su:

- Generalno raspoloženje građana (2 pitanja)
- Upoznatosti i stavovi u vezi protesta „Srbija protiv nasilja” (13 pitanja)
- Stavovi prema EU i Rusiji (2 pitanja)
- Pokret za državu (2 pitanja)
- Ekonomske mere (1 pitanje)
- Mediji (2 pitanja)
- Političke preferencije i izbori (6 pitanja)

Prikupljanje podataka

Popunjeno je ukupno 1.063 anketa, dok je učestvovanje u istraživanju odbilo 3.675 građana, od čega je 3.550 građana odbilo na samom startu, a 125 tokom odgovaranja. Stopa odgovora (*response rate*) je, dakle, iznosila 22%, po računici $1063 / (1065 + 3675)$. Drugim rečima, svaki peti građanin kog smo kontaktirali (uspostavili kontakt putem telefona) je pristao da učestvuje u istraživanju.

Tabela 2. Statistika pristanaka i odbijanja

Završili intervju	Odbijanja	
	Na startu	Tokom intervjuja
1063	3550	125
	3675	

U izveštaju je prikazana deskriptivna statistika, za testiranje razlika između kategorija, odnosno testiranja jednakosti proporcija dva skupa je korišćen Z test³³, a za proveru stepena povezanosti varijabli (na petostepenoj skali) koristili smo Pirsonov koeficijent korelacije³⁴. Sve analize smo sprovedli u SPSS programu za obradu podataka.

Opis uzorka

Tabela 3. Opis uzorka po stratumima (%)

		RZS 2022	Neponderisani	Ponderisani
Pol	Muški	48	48	48
	Ženski	52	52	52
Uzrast	18-34	24	25	24
	35-64	50	54	50
	65+	26	21	26
Region	Beograd	24	33	25
	Vojvodina	27	23	26
	Šumadija i Zapad	27	25	27
	Jug i Istok	22	19	22
Tip naselja	Gradsko	61	74	61
	Ruralno	39	26	39

³³ U izveštaju su navođene samo statistički značajne razlike na nivou od 95% verovatnoće.

³⁴ Vrednosti koeficijenta korelacije se kreću u rasponu od -1 do +1. Vrednost od -1 predstavlja potpunu negativnu korelaciju, a vrednost od +1 potpunu pozitivnu korelaciju. Vrednost 0 ukazuje da ne postoji povezanost između dve varijable. U izveštaju su navođeni samo koeficijenti korelacije koji su statistički značajni na nivou od 95% verovatnoće.

Glavni nalazi

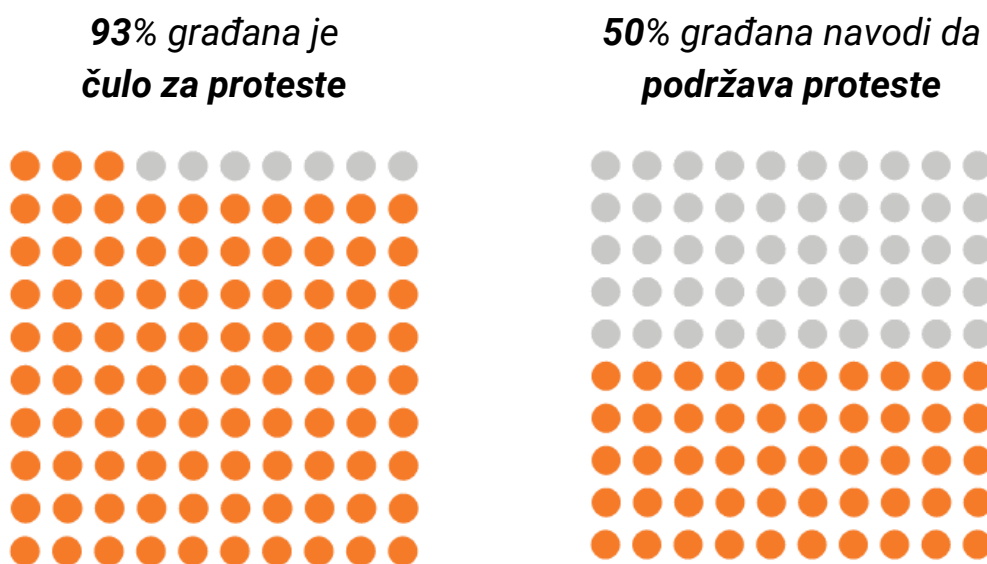
Protesti protiv nasilja

Gotovo svi građani Srbije (93%) su čuli za proteste koji se održavaju u Beogradu i drugim gradovima u Srbiji kao reakcija na tragične događaje sa početka maja u beogradskoj školi „Vladimir Ribnikar“, a potom i u Malom Orašju i Duboni.

Među građanima koji su za proteste čuli, preko polovine (54%) ističe da ih podržava. Posmatrajući na nivou ukupne populacije Srbije, 50% građana navodi da podržava proteste koji se održavaju u Beogradu i širom Srbije pod nazivom „Srbija protiv nasilja“. Zanimljivo je da je udeo građana koji znaju kako se protest zove manji od procenta građana koji protestima daju podršku. Da se protesti održavaju pod imenom Srbija protiv nasilja znalo je 46% građana.

Grafikon 9. Upoznatost sa protestima i podrška protestima

Pitanje: Da li ste čuli za proteste koji se održavaju u Beogradu i širom Srbije koji su usledili posle masovnih ubistava u našoj zemlji? / Da li podržavate proteste koji se održavaju u Beogradu i širom Srbije pod nazivom „Srbija protiv nasilja“?



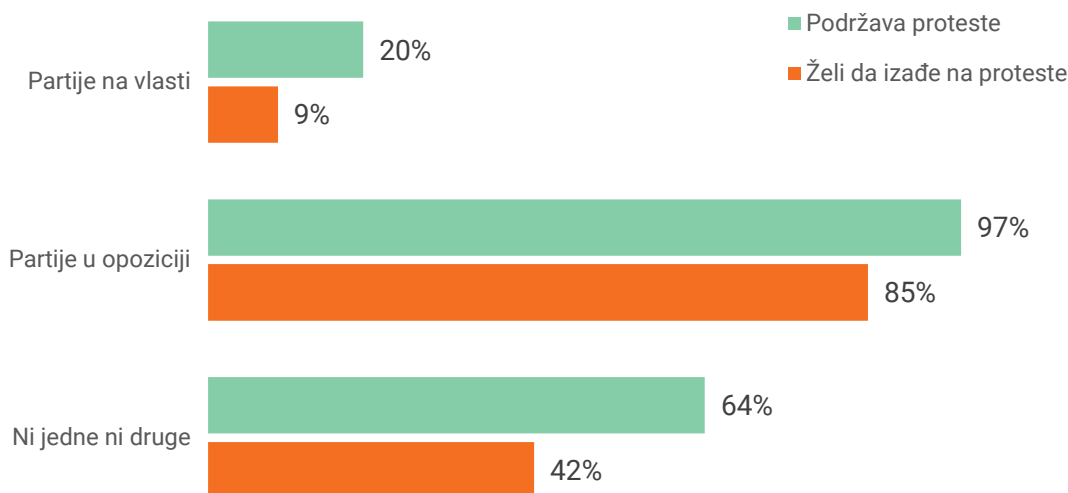
Baza: Ukupna ciljna populacija

Proteste podržavaju građani iz svih segmenata društva i delova zemlje, te se ne može reći da je to tema koja dotiče samo određene gradove ili regione. Podrška protestima ne pada ispod 50 odsto ni u jednom od regiona u Srbiji (od 50% u južnoj i istočnoj Srbiji do 65% u Beogradu), ali jeste nešto niža u ruralnim krajevima (62% u urbanim sredinama i 42% u ruralnim), među najstarijima (od 31% među građanima sa 65 i više godine, do 67% među građanima do 35 godina) i među građanima sa nižim obrazovanjem (od 33% među građanima sa nižim obrazovanjem do 71% među ovima sa visokim obrazovanjem).

U prilog nadstranačkom karakteru protesta govori podatak da proteste podržavaju ne samo gotovo svi kojima su bliže partije opozicije (97%), već podršku protestima pruža i dve trećine građana (64%) kojima nisu bliske ni partije vlasti, ni partije opozicije, ali i 20 odsto građana koji ističu da su im bliže partije vlasti.

Grafikon 10. Podrška protestima u odnosu na političke preferencije

Pitanje: Da li podržavate proteste koji se održavaju u Beogradu i širom Srbije pod nazivom „Srbija protiv nasilja“? / Da li ste bili ili biste išli na ove proteste?

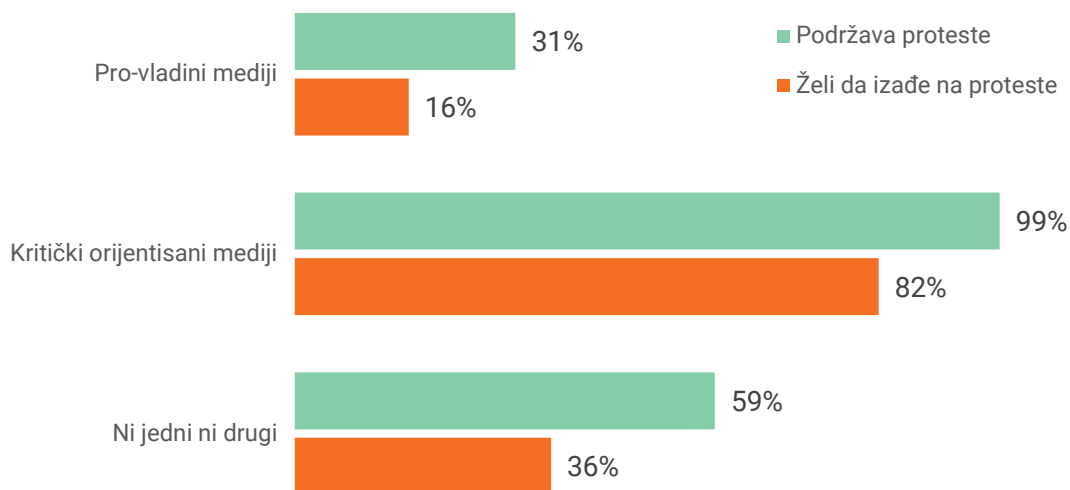


Baza: Oni koji podržavaju proteste / Oni koji su bili ili bi želeli da izađu na proteste

Slični trendovi su приметni i kada su u pitanju mediji kojima građani veruju. Proteste podržavaju svi građani (99%) koji veruju isključivo kritički orijentisanim medijima. Podršku pruža i šest od deset (59%) onih koji navode da ne veruju medijima, ali i trećina građana koja veruje isključivo medijima sa pro-vladinom uređivačkom politikom.

Grafikon 11. Podrška protestima u odnosu na poverenje u medije

Pitanje: Da li podržavate proteste koji se održavaju u Beogradu i širom Srbije pod nazivom „Srbija protiv nasilja“? / Da li ste bili ili biste išli na ove proteste?

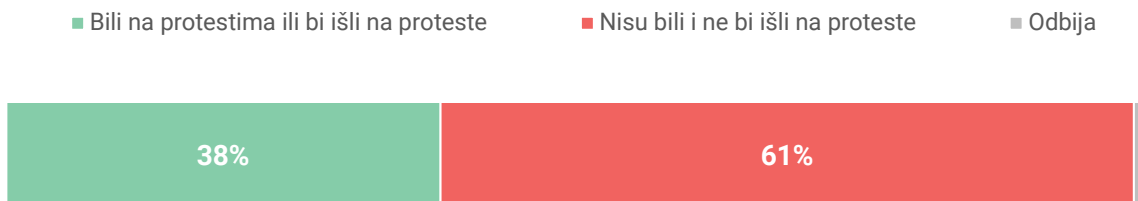


Baza: Oni koji podržavaju proteste / Oni koji su bili ili bi želeli da izađu na proteste

Među građanima koji su čuli za proteste „Srbija protiv nasilja“ preko trećine (38%) ističe da su na protestima već bili ili bi na iste išli, dok 6 od 10 građana (61%) ne iskazuje želju da se priključi protestima.

Grafikon 12. Spremnost na priključivanje protestima

Pitanje: *Da li ste bili, ili biste išli na ove proteste?*



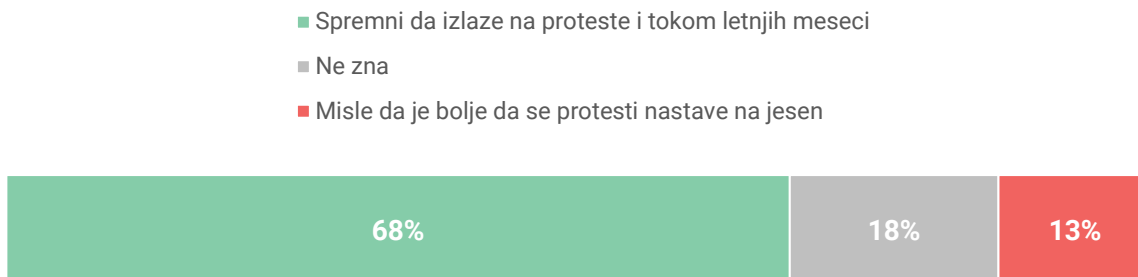
Baza: Građani koji su čuli za proteste „Srbija protiv nasilja”

Posmatrano u odnosu na građane koji su istakli da proteste podržavaju - dve trećine građana (67%) ističe spremnost da se priključi protestima, što ukazuje na izuzetno visok potencijal koji ovi protesti poseduju.

Dodatni pokazatelj velikog potencijala ovih protesta je i nalaz da dve trećine građana (68%) koji su već išli na proteste ili izrazili želju da idu na proteste ističe da su spremni da izlaze na proteste i tokom letnjih meseci. Posmatrano u odnosu na ukupnu populaciju Srbije, svaki peti građanin (24%) ističe spremnost za izlazak na proteste i tokom leta.

Grafikon 13. Spremnost na izlazak na proteste tokom leta

Pitanje: *U slučaju da se zahtevi protesta ne ispune, da li ste Vi lično spremni da izlazite na proteste i tokom letnjih meseci, ili smatrate da je bolje da se protesti nastave na jesen?*

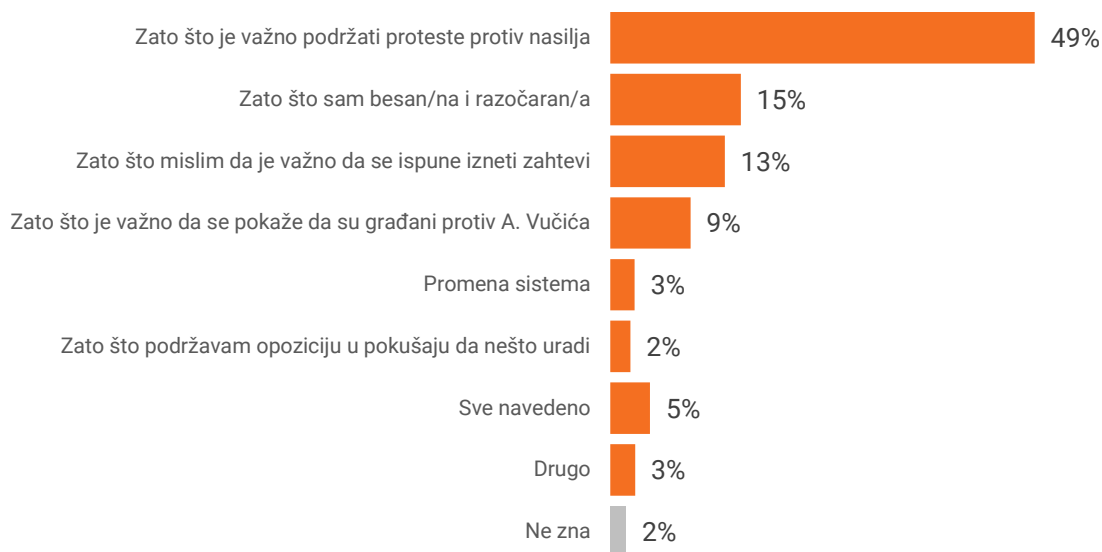


Baza: Građani koji su naveli da su već išli na proteste ili izrazili želju da idu na proteste

Građani koji su istakli da podržavaju proteste „Srbija protiv nasilja”, to prevashodno čine jer je jednostavno važno podržati proteste čiji je cilj borba protiv nasilja u društvu - to navodi svaki drugi građanin (49%) koji iskazuje podršku protestima. Pored toga, mogu se izdvojiti tri motiva - deo građana na ulice i dalje izlazi poveden emocijama (15%), deo građana proteste vidi kao način da se vrši pritisak na vlast, podrži opozicija ili iskaže želja za promenom trenutnog sistema vladanja (14%), dok deo građana fokus stavlja na iznete zahteve protesta i važnost njihovog ispunjenja (13%).

Grafikon 14. Motivacija za podršku protestima

Pitanje: Šta od navedenog Vas je prevashodno motivisalo da podržite proteste „Srbija protiv nasilja“?

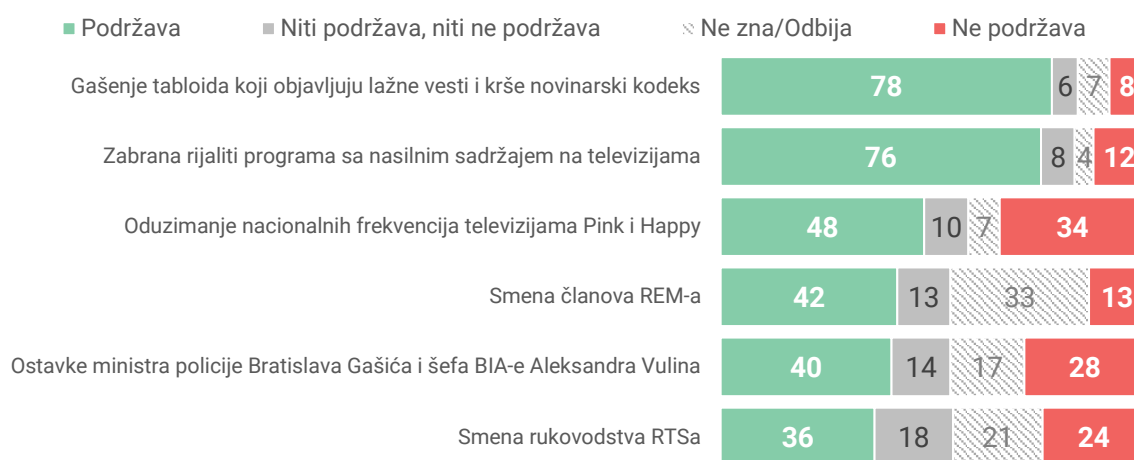


Baza: Građani koji su naveli da podržavaju proteste „Srbija protiv nasilja“

Pri ispitivanju stavova građana prema šest zahteva iznetih na protestima, utvrđeno je da podrška zahtevima varira. U najmanjoj meri se podržava smena rukovodstva RTS-a. Smenu podržava nešto više od trećine građana Srbije (36%). Oko 40 odsto građana podržava zahtev za ostavke ministra policije Bratislava Gašića i šefa BIA-e Aleksandra Vulina (40%) i smenu članova REM-a (42%). Gotovo polovina građana (48%) podržava oduzimanje nacionalnih frekvencija televizijama Pink i Happy, a preko tri četvrtine se slaže sa idejom o zabrani rijaliti programa sa nasilnim sadržajem (76%) i gašenjem tabloida koji objavljuju lažne vesti i krše novinarski kodeks (78%).

Grafikon 15. Podrška zahtevima protesta

Pitanje: Pročitacu Vam sada nekoliko stavki a Vi mi recite da li ih podržavate ili ne podržavate...



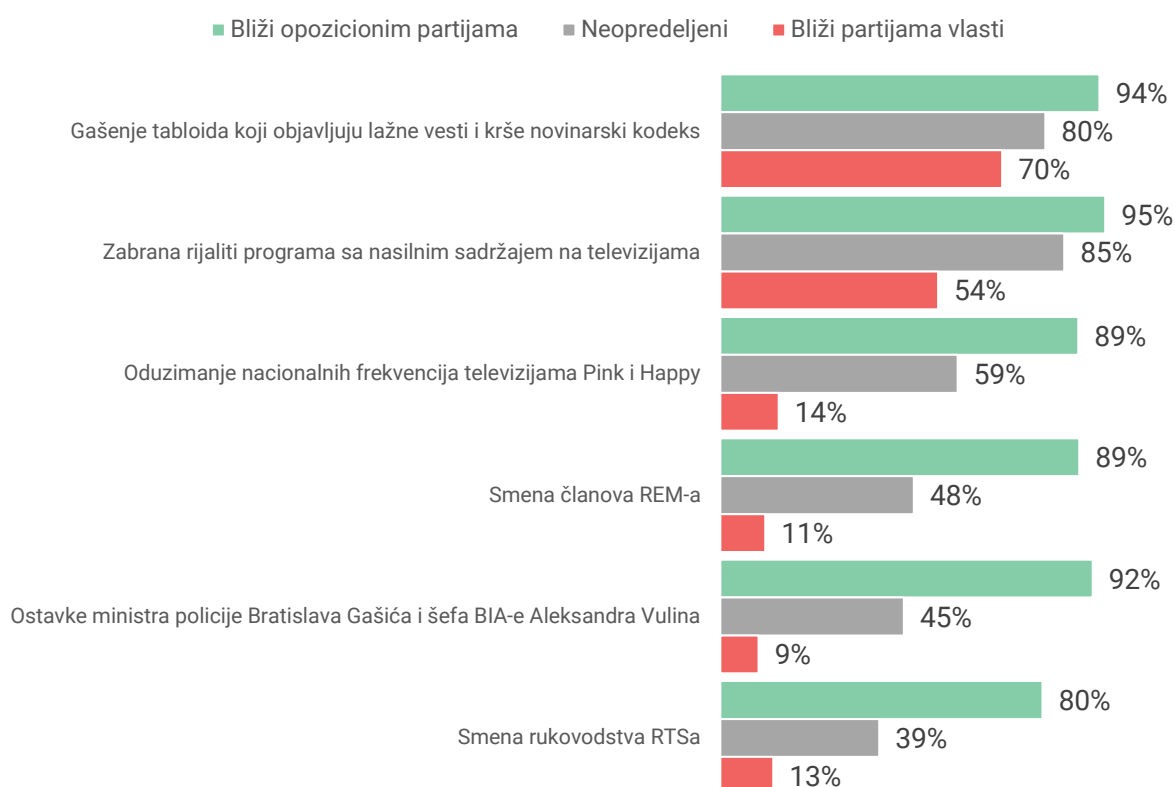
Baza: Ukupna ciljna populacija

Podrška merama koje bi dovele do redukcije nasilja u društvu prevazilaze stranačke barijere. Sve ispitivane zahteve protesta podržava najmanje 80% građana kojima su bliže partije opozicije. Podrška zatevima varira u nešto većoj meri među građanima kojima su bliže partije vlasti i onima kojima nisu bliske nije jedne ni druge partije.

Preko četiri petine politički neopredeljenih građana podržava zabranu rijaliti programa (85%) i ideju o gašenju tabloida koji šire lažne vesti i krše novinarski kodeks (80%). Oko polovine podržava oduzimanje nacionalnih frekvencija televizijama Pink i Happy (59%), smenu članova REM-a (48%), kao i ostavke Bratislava Gašića i Aleksandra Vulina (45%). Smenu rukovodstva RTS-a podržava 39% politički neopredeljenih građana. Važno je napomenuti da i građani kojima su bliže partije vlasti u velikoj meri podržavaju zahtev za ukidanjem tabloida (70%) i zabranu rijaliti programa (54%). Ostale zahteve podržava znatno manji udeo građana bliskih partijama vlasti. Oduzimanje nacionalnih frekvencija televizijama Pink i Happy podržava 14%, smenu rukovodstva RTS-a 13%, smenu članova REM-a 11%, dok ostavke Bratislava Gašića i Aleksandra Vulina podržava 9% građana bližih partijama vlasti.

Grafikon 16. Podrška zahtevima protesta u odnosu na političke preferencije

Pitanje: Pročitaću Vam sada nekoliko stavki a Vi mi recite da li ih podržavate ili ne podržavate...

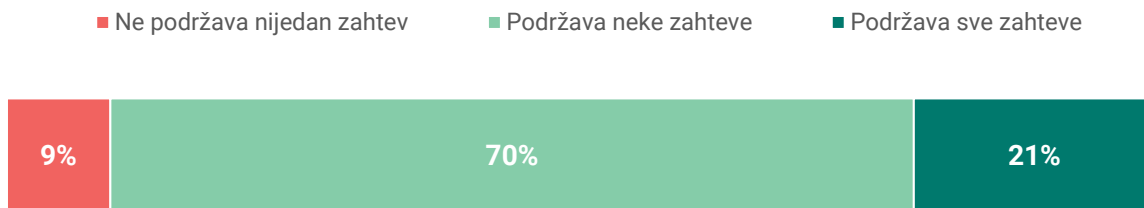


Baza: Oni koji su bliži opozicionim partijama / oni koji nisu bliski ni opozicionim partijama ni partijama vlasti / oni koji su bliži partijama vlasti

Posmatrajući sve zahteve zajedno, može se zaključiti da petina građana Srbije (21%) podržava sve zahteve protesta, a dodatnih 70% podržava barem neke od zahteva. S druge strane, svega 9% građana ne podržava nijedan od navedenih zahteva.

Grafikon 17. Podrška zahtevima protesta (zbirno)

Pitanje: Pročitacu Vam sada nekoliko stavki a Vi mi recite da li ih podrzavate ili ne podrzavate...

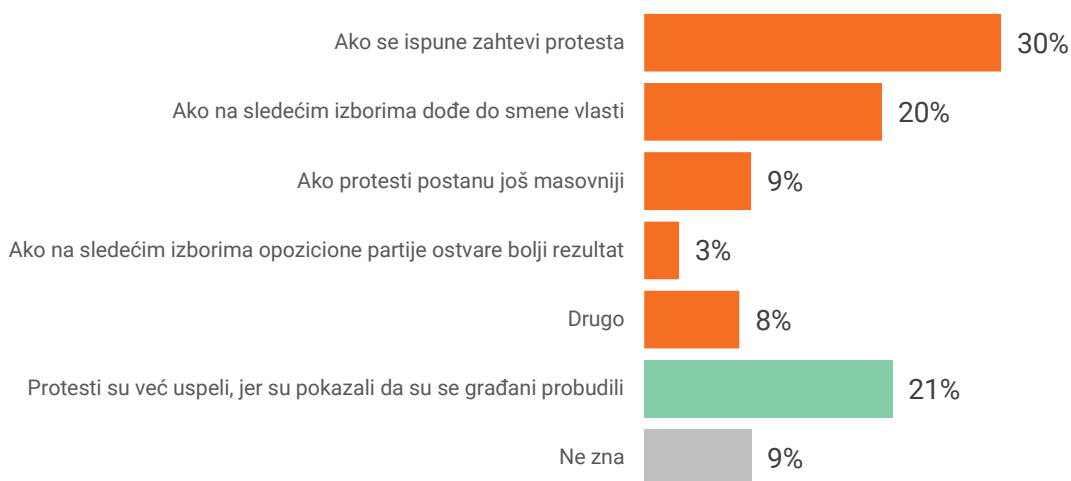


Baza: Ukupna ciljna populacija

Građani koji su istakli da podržavaju proteste „Srbija protiv nasilja“, uspeh ovih protesta bi pre svega videli u ispunjenju iznetih zahteva (30%), ali i u smeni vlasti na sledećim izborima (20%). Nasuprot tome, petina građana (21%) smatra da su protesti već uspeli, jer su pokazali da se građani probudili.

Grafikon 18. Uspeh protesta

Pitanje: Šta bi, po vašem mišljenju, pre svega trebalo da se desi kako biste vi ove proteste smatrali uspešnim?



Baza: Građani koji su naveli da podržavaju proteste „Srbija protiv nasilja“

Među građanima koji podržavaju proteste nema jasnog stava o najboljem načinu da se postavljene zahteve ostvare. Oko četvrtine građana (24%) smatra da bi proteste trebalo proširiti na celu zemlju (što se u međuvremenu i ostvarilo), oko petine (22%) da bi trebalo ući u dijalog o zahtevima protesta. Pored toga, 15% građana navodi formiranje građanskog pokreta i izlazak na izbore, a 13% akcije građanske neposlušnosti.

Grafikon 19. Najbolji put ka ostvarivanju zahteva protesta

Pitanje: Šta bi, po Vašem mišljenju, bio najbolji put ka ostvarivanju zahteva protesta?

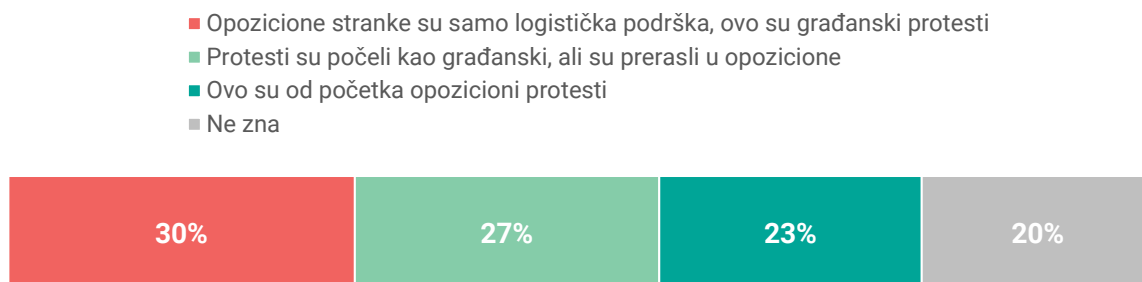


Baza: Građani koji su naveli da podržavaju proteste „Srbija protiv nasilja”

Polovina građana (50%) koji su čuli za proteste „Srbija protiv nasilja” veruje da su u pitanju opozicioni protesti, bilo zato što smatraju da su protesti od početka bili opozicioni (23%) ili da su počeli kao građanski, ali su prerasli u opozicione proteste (27%). Nasuprot tome, oko trećine građana (30%) koji su čuli za proteste smatra da bi uloga opozicionih partija u protestima trebalo da bude svedena na logističku podršku, jer su u pitanju građanski protesti.

Grafikon 20. Uloga opozicionih stranaka u ovom protestu

Pitanje: Kakva je, po Vašem mišljenju, uloga opozicionih stranaka u ovom protestu?



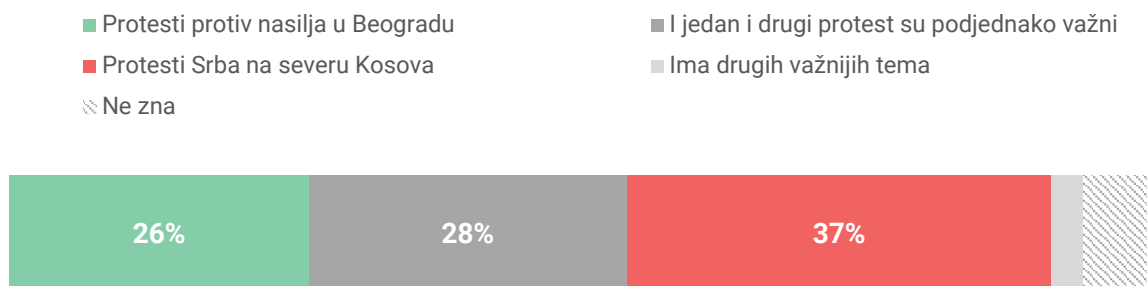
Baza: Građani koji su čuli za proteste „Srbija protiv nasilja”

Dok nešto preko trećine građana (37%) koji su čuli za proteste „Srbija protiv nasilja” smatra da su protesti Srba na severu Kosova bili važnija tema, četvrtina (26%) ističe da su to protesti protiv nasilja u Beogradu. Dodatna četvrtina građana (28%) smatra da su oba protesta podjednako važna. Može se zaključiti da 54% građana koji su čuli za proteste „Srbija protiv nasilja” smatra da su ovi protesti makar podjednako važni kao i protesti Srba na severu Kosova.³⁵

³⁵ Identičan udeo građana ističe da podržava proteste „Srbija protiv nasilja”.

Grafikon 21. Protesti protiv nasilja i protesti Srba na severu Kosova

Pitanje: Šta je za Vas lično važnija tema, protesti protiv nasilja u Beogradu ili trenutni protesti Srba na severu Kosova?

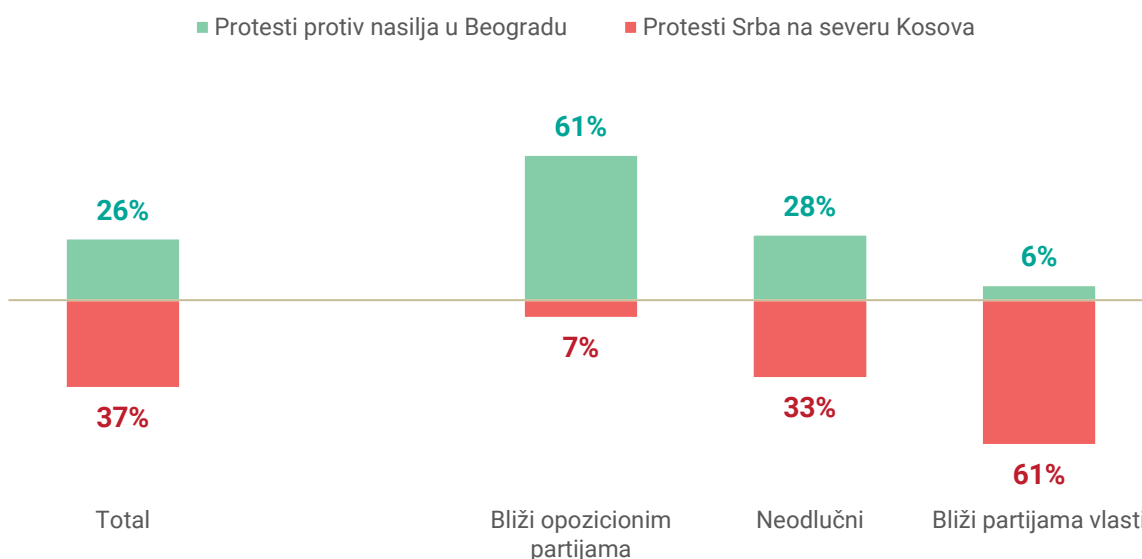


Baza: Građani koji su čuli za proteste „Srbija protiv nasilja”

Dok preko 60 odsto građana koji su bliži opozicionim partijama navodi da su protesti protiv nasilja u Beogradu važniji u odnosu na proteste Srba na severu Kosova, identičan udeo građana koji su bliži partijama vlasti ima suprotan stav i navodi da su važniji protesti Srba na severu Kosova. Među politički neopredeljenim građanima se registruje veoma polarizovan stav po pitanju važnosti navedenih protesta.

Grafikon 22. Protesti protiv nasilja i protesti Srba na severu Kosova - pol. preferencije

Pitanje: Šta je za Vas lično važnija tema, protesti protiv nasilja u Beogradu ili trenutni protesti Srba na severu Kosova?



Baza: Oni koji su bliži opozicionim partijama / oni koji nisu bliski ni opozicionim partijama ni partijama vlasti / oni koji su bliži partijama vlasti

Pokret za državu

Svega dve petine građana Srbije (43%) navodi da je čula za Narodni pokret za državu čije je osnivanje najavio Aleksandar Vučić.

Grafikon 23. Poznatost pokreta za državu

Pitanje: Da li ste vi čuli za Narodni pokret za državu čije je osnivanje najavio Aleksandar Vučić?

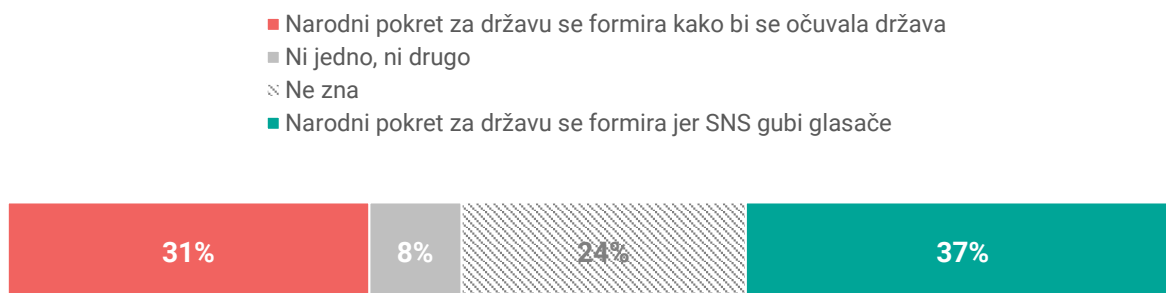


Baza: Ukupna ciljna populacija

Stavovi građana po pitanju motiva za formiranje najavljenog pokreta za državu veoma su polarizovani. Dok se nešto malo manje od trećine građana (31%) slaže sa zvaničnim stavom da se pokret formira „kako bi se očuvala država“, preko trećine građana (37%) veruje da se narodni pokret za državu formira jer SNS gubi glasače. Čak četvrtina građana (24%) nije umela da odgovori na ovo pitanje, što je donekle i očekivano, s obzirom sa nisku upoznatost sa pokretom.

Grafikon 24. Formiranje pokreta za državu

Pitanje: U medijima se sa jedne strane čuje da Aleksandar Vučić osniva Narodni pokret za državu, koji treba da uključi različite stranke i pojedince sa idejom da se očuva država, dok se sa druge strane kaže da se pokret formira samo zato što je SNS počeo da gubi glasače. Koji od ova dva stava je bliži vašem?

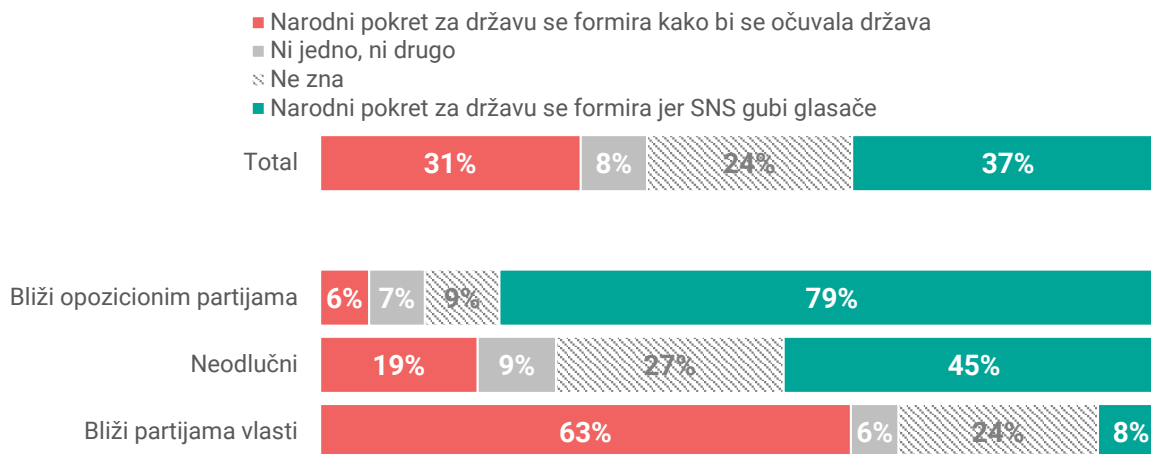


Baza: Ukupna ciljna populacija

Stav da se pokret formira jer SNS gubi glasače je prevalentan ne samo među građanima kojima su bliže partije opozicije (79%), već i među politički neopredeljenim građanima (45%). Interesantan je podatak da „svega“ dve trećine građana (63%) koji su bliži partijama vlasti navodi kako se pokret formira kako bi se očivala država, a 8 odsto otvoreno navodi kako se pokret formira usled gubitka članova SNSa.

Grafikon 25. Formiranje pokreta za državu u odnosu na političke preferencije

Pitanje: U medijima se sa jedne strane čuje da Aleksandar Vučić osniva Narodni pokret za državu, koji treba da uključi različite stranke i pojedince sa idejom da se očuva država, dok se sa druge strane kaže da se pokret formira samo zato što je SNS počeo da gubi glasače. Koji od ova dva stava je bliži vašem?



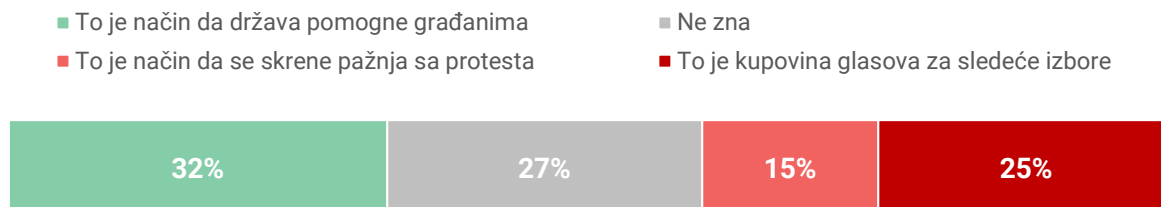
Baza: Oni koji su bliži opozicionim partijama / oni koji nisu bliski ni opozicionim partijama ni partijama vlasti / oni koji su bliži partijama vlasti

Ekonomске mere

Neposredno pred istraživanje Aleksandar Vučić je najavio novi set ekonomskih mera koje je bi uključivale: povećanje penzija, povećanje plata u prosveti, zdravstvu i ostatku javnog sektora, kao i isplatu 10 hiljada dinara roditeljima svakog deteta mlađe od 16 godina. Čini se da najavljene ekonomske mere, slično pokretanju Narodnog pokreta nemaju željeni efekat, jer svega trećina građana Srbije (32%) vidi najavljene mere kao način da država pomogne građanima, dok 40% građana ima znatno negativniji stav. Tako, 15% najavljene mere vidi kao način da se skrene pažnja građana sa protesta, dok svaki četvrti građanin Srbije (25%) ističe da su ove ekonomske mere kupovina glasova pred sledeće izbore.

Grafikon 26. Najavljene ekonomske mere

Pitanje: Pre par dana je Aleksandar Vučić predstavio nove ekonomske mere. Kako Vi vidite ove mere?



Baza: Ukupna ciljna populacija

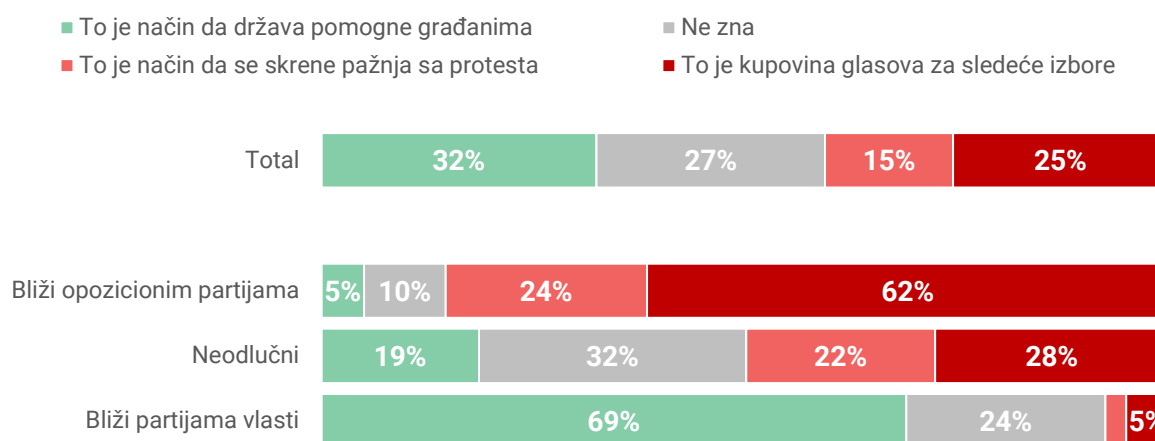
Slično pitanju vezanom za razloge formiranje pokreta i po pitanju ocene najavljenih ekonomskih mera većina građana koji su bliži partijama opozicije (86%) i politički neopredeljenih građana (50%) ima negativan stav. Skoro dve trećine građana (62%) bliskih partijama opozicije i preko četvrtine (28%) politički neopredeljenih građana najavljene mere vidi kao kupovinu glasova pred sledeće izbore. Dodatna četvrtina građana (24%) bliska

partijama opozicije i petina (22%) neopredeljenih građana mere karakteriše kao način da se skrene pažnja građana sa protesta.

Nasuprot tome, građani bliski partijama vlasti svakako najavljene mere percipiraju znatno pozitivnije, ali i među njima ne više od dve trećine građana (69%) veruje da su mere način da država pomogne građanima, a 7% ima otvoreno negativan stav prema najavljenim merama.

Grafikon 27. Najavljene ekonomske mere u odnosu na političke preferencije

Pitanje: Pre par dana je Aleksandar Vučić predstavio nove ekonomske mere. Kako Vi vidite ove mere?



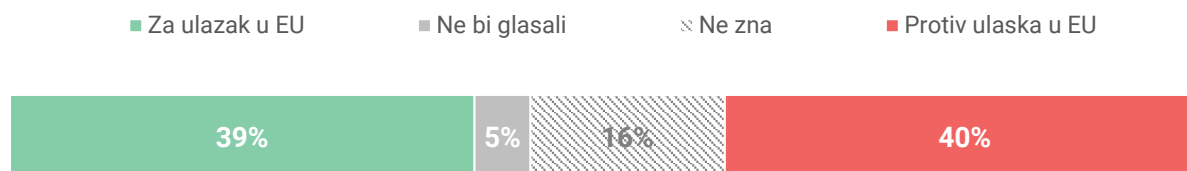
Baza: Oni koji su bliži opozicionim partijama / oni koji nisu bliski ni opozicionim partijama ni partijama vlasti / oni koji su bliži partijama vlasti

Spoljna politika

Odnos građana Srbije prema Evropskoj uniji je i dalje veoma polarizujuć. Dok 39% ističe da bi na referendumu glasalo za ulazak Srbije u EU, 40% bi glasalo protiv. Oko petine građana (21%) ne bi glasalo ili ne zna za koga bi glasalo. Ukoliko posmatramo samo opredeljene građane, sledeće nedelje bi na referendumu za ulazak glasalo 49%, dok bi protiv glasalo 51% građana Srbije.

Grafikon 28. Ulazak Srbije u Evropsku uniju

Pitanje: Kako biste glasali ako bi sledeće nedelje bio referendum za ulazak Srbije u Evropsku uniju?



Baza: Ukupna ciljna populacija

Slično nalazima iz prethodnih istraživanja koje je Crta sproveda, oko petine građana Srbije (17%) smatra da bi Srbija trebalo da uvede sankcije Rusiji, dok nešto manje od dve trećine (62%) ističe da bi Srbija trebalo da zadrži dobre odnose sa Rusijom. Petina građana (21%) nema stav po ovom pitanju.

Grafikon 29. Uvođenje sankcija Rusiji

Pitanje: Koji od ova dva stava Vam je bliži kada je reč o odnosu Srbije prema oružanom sukobu u Ukrajini?

- Srbija treba da zadrži dobre odnose sa Rusijom, po cenu odustajanja od EU
- Ne zna
- Srbija treba da uvede sankcije Rusiji kako bi uskladila svoju spoljnu politiku sa EU



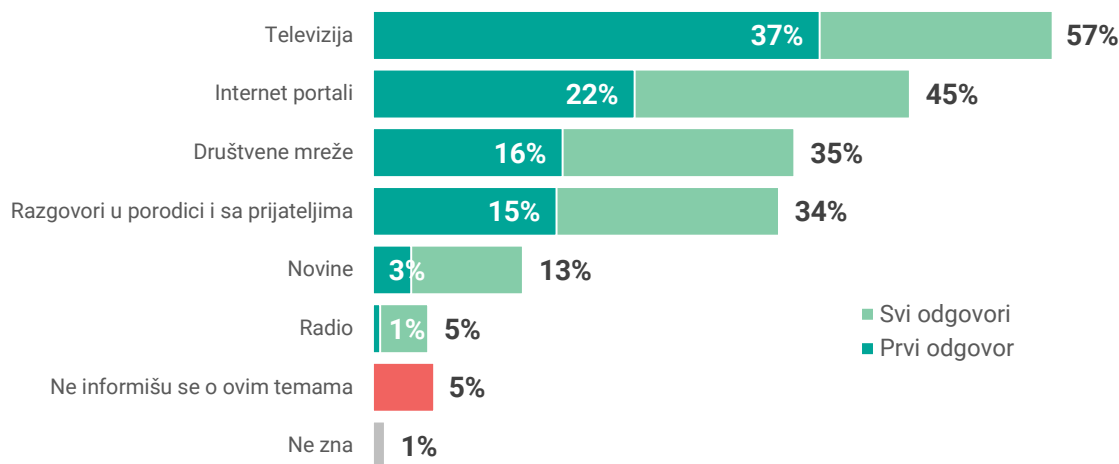
Baza: Ukupna ciljna populacija

Mediji i političke preferencije

Televizija je i dalje najvažniji izvor informacija o političkim i društvenim temama za građane Srbije. Preko polovine građana (57%) informacije prima preko televizije, a preko trećine (37%) televiziju navodi kao primarni izvor informacija. Internet portale ukupno navodi 45% građana, a petina (22%) kao primarni izvor. Društvene mreže i razgovore sa prijateljima i porodicom navodi oko trećine građana (34% i 35%). Novine i radio se sve ređe pominju kao način informisanja - novine je navelo 13% građana, a radio svega 5%.

Grafikon 30. Glavni izvori informacija

Pitanje: Koji su Vaši glavni izvori informacija o političkim i društvenim temama?



Baza: Ukupna ciljna populacija

Pored učestalosti korišćenja određenih izvora informacija, interesovao nas je i nivo poverenja koje građani imaju u medijske grupe. Prema poverenju u televizije, građani su svrstani u četiri grupe. Oni koji su označili isključivo provladine medije,³⁶ oni koji su označili isključivo kritičke medije,³⁷ kao i oni koji su označili da veruju jednom provladinom mediju (npr. RTS) i drugom kritičkom mediju (npr. Nova S). Četvrtu grupu čine oni koji ne veruju ni jednoj televiziji.

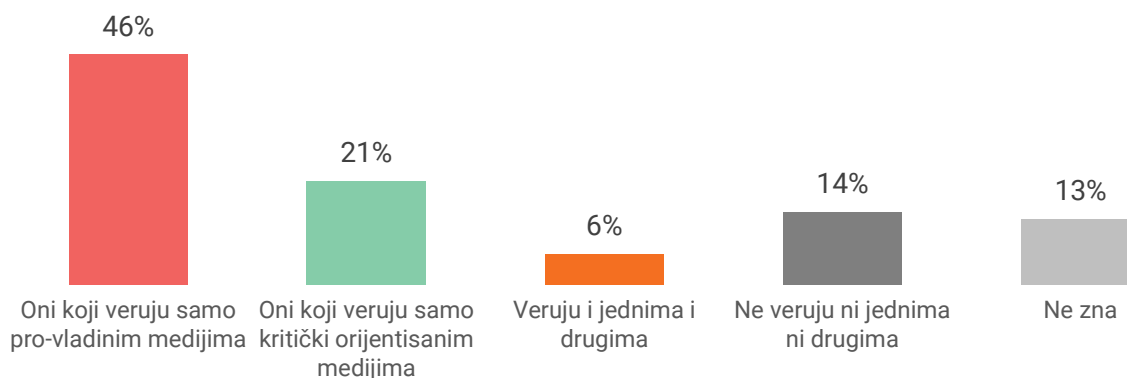
³⁶ Televizije sa nacionalnom frekvencijom - mediji sa provladinom uređivačkom politikom (RTS, Prva, Pink, Happy, B92).

³⁷ Dve televizije koje se mogu smatrati kritičkim medijima (Nova S, N1).

Nešto manje od polovine građana veruje samo provladinim medijima (46%), dok petina veruje samo kritičkim medijima (21%). Pored toga, tek svaki dvadeseti građanin navodi da veruje i jednim i drugim medijima (6%). Primitan je blagi pad poverenja u provladine i stabilan nivo poverenja u kritičke medije, dok je osetno opao udeo ispitanika koji veruju i jednim i drugim medijima, što ukazuje na produbljivanje medijske polarizacije u Srbiji.

Grafikon 31. Poverenje u medije

*Pitanje: Sada ću Vam pročitati listu sa 7 televizija.
Molim Vas da sa te liste izdvojite DVE televizije u koje imate najviše poverenja?*



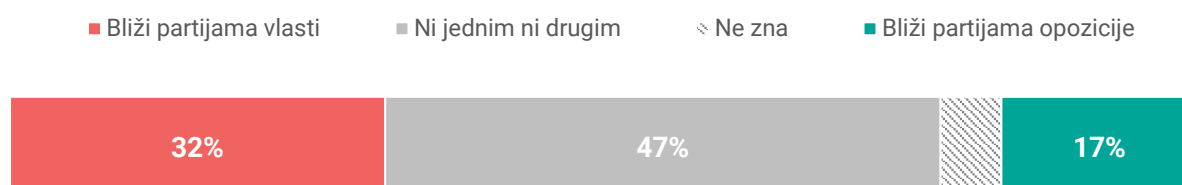
Baza: Ukupna ciljna populacija

Trećina građana Srbije (32%) ističe da su bliži partijama vlasti, dok je 17% navode da su bliži partijama opozicije. Svaki drugi građanin Srbije (47%) ne preferira ni partije vlasti, ni partije opozicije.

Posmatrano u odnosu na nalaze iz marta ove godine, znatno je opao procenat građana koji kažu da nisu blizu ni vlasti ni opoziciji. Udeo onih koji ističu da su bliži opoziciji znatno viši u odnosu na prethodni period. S druge strane, i udeo građana koji ističu da su bliži vlasti je neznatno porastao u odnosu na mart mesec. Stoga, možemo reći kažemo da je na delu snažna politička mobilizacija koja u većoj meri ide na ruku opoziciji u odnosu na vlast.

Grafikon 32. Političke preferencije

Pitanje: Da li su Vam bliže političke partije koje su sada na vlasti u Srbiji ili one koje su u opoziciji ili ni jedne ni druge?



Baza: Ukupna ciljna populacija

Spisak grafikona

Tabela 1. Opis uzorka učesnika protesta (%)	10
Tabela 2. Statistika pristanaka i odbijanja	16
Tabela 3. Opis uzorka po stratumima (%).....	17
Grafikon 1. Učestalost dolaženja na proteste	11
Grafikon 2. Motivi za dolaženje na proteste	11
Grafikon 3. Očekivanje ispunjenja zahteva protesta	12
Grafikon 4. Ocena uspešnosti protesta	12
Grafikon 5. Uloga opozicionih stranaka u protestima.....	13
Grafikon 6. Odnos prema govorima na protestima.....	13
Grafikon 7. Izborna ponašanje učesnika protesta	14
Grafikon 8. Spremnost na nastavak protesta	14
Grafikon 9. Upoznatost sa protestima i podrška protestima	18
Grafikon 10. Podrška protestima u odnosu na političke preferencije	19
Grafikon 11. Podrška protestima u odnosu na poverenje u medije.....	19
Grafikon 12. Spremnost na priključivanje protestima.....	20
Grafikon 13. Spremnost na izlazak na proteste tokom leta	20
Grafikon 14. Motivacija za podršku protestima	21
Grafikon 15. Podrška zahtevima protesta	21
Grafikon 16. Podrška zahtevima protesta u odnosu na političke preferencije	22
Grafikon 17. Podrška zahtevima protesta (zbirno)	23
Grafikon 18. Uspeh protesta	23
Grafikon 19. Najbolji put ka ostvarivanju zahteva protesta.....	24
Grafikon 20. Uloga opozicionih stranaka u ovom protestu	24
Grafikon 21. Protesti protiv nasilja i protesti Srba na severu Kosova.....	25
Grafikon 22. Protesti protiv nasilja i protesti Srba na severu Kosova - pol. preferencije	25
Grafikon 23. Poznatost pokreta za državu	26
Grafikon 24. Formiranje pokreta za državu.....	26
Grafikon 25. Formiranje pokreta za državu u odnosu na političke preferencije	27
Grafikon 26. Najavljene ekonomske mere	27
Grafikon 27. Najavljene ekonomske mere u odnosu na političke preferencije.....	28
Grafikon 28. Ulazak Srbije u Evropsku uniju	28
Grafikon 29. Uvođenje sankcija Rusiji	29
Grafikon 30. Glavni izvori informacija	29
Grafikon 31. Poverenje u medije.....	30
Grafikon 32. Političke preferencije	30

Prethodna istraživanja

Crta od 2020. godine samostalno i za svoje potrebe sprovodi povremena istraživanja stavova građana Srbije o najvažnijim društvenim i političkim temama. Pregled prethodnih istraživanja i njihove rezultate možete naći na linkovima na ovoj strani. Za pitanja ili komentare u vezi sa istraživanjima, možete da nam se obratite na e-mail: istrazivanje@crt.rs

2023, feb.	Politički stavovi građana – februar 2023	CATI, N=1011
2022, nov.	Učešće u demokratskim procesima – 2022	CATI, N=1026
2022, sep.	Politički stavovi građana – jesen 2022	CAPI, N=1000
2022, maj	Demokratija na margini rata – postizborno	CATI, N=1000
2022, feb.	Stavovi o izbornom procesu – predizborno	CATI, N=1075
2021, nov.	Učešće u demokratskim procesima – 2021	CATI, N=1039
2021, apr.	Istraživanje o korupciji i demokratiji	CATI, N=1067
2020, okt.	Učešće u demokratskim procesima – 2020	CATI, N=1010



CRTA: